

de seamă — și de minunatele ei efecte pentru cei ce se roagă și pentru cei pentru care se face rugăciunea, va înțelege că vieața din mănăstirile contemplative — vieața de rugăciuni pentru ei și pentru lume — este atât de nobilă și folositoare omenirii. Pe drept cuvânt aceste mănăstiri au fost numite paratrăsnetele omenirii contra mâniei lui Dumnezeu, ațâțată de păcatele lumii, dar nepotolită prin dreaptă ispășire. Călugării se roagă și ispășesc pentru noi toți.

Vieața de rugăciune a mănăstirilor avea atmosferă de pace, de liniște și reculegere pe care n'o găsim decât în jurul Domnului Hristos. E o viață ce tinde să devină tot mai asemenea cu vieața celor ce înconjurau pe Pruncul din ieslea peșterii dela Vișlaim: o contemplare a marilor taine creștine. În fiecare mănăstire contemplativă găsim Vișlaimul, găsim Nazaretul, sau Betania marilor transfigurări...

Asceza e o adevărată muncă. *Yves Simon* nega acest lucru. *J. Maritain* însă zice că această muncă nu numai că e utilă neamului omenesc, ci chiar superutilă. Piscurile activității imanente sunt mai înalte ca a celei transitive, și se revarsă în protecție și binecuvântare peste alții.

Pentru confirmarea acestui adevăr să luăm ca exemplu — din miile de exemple pe cari ni le oferă hagiografia — pe Sf. Tereza, închisă dela vârsta de 15—24 ani în Carmelul din Lisieux. Deși nu avea multă școală, în descrierea vieții sale, în poeziile și scrisorile ce ni le-a lăsat, găsim gânduri atât de înalte și idei atât de luminoase. Omenirea n'are lipsă de așa ceva? Câți citindu-le nu simt dorul de a o urma pe calea simplității și a încrederii? Cât optimism n'a vărsat și varsă mereu în sufletele celor ce citesc vieța, această mică și retrasă călugăriță? Aceasta este marea ei binefacere: varsă mereu balsam peste viețile pe care lumea le duce la disperare și la un pesimism ucigător de vieață. În atâtea suflete, dorul, munca și vieța sunt efectul optimismului împrumutat din singura carte scrisă de Sf. Tereza: „*Istoria unui suflet*“. Dacă n'ar fi intrat în mănăstire, ce-ar fi dat ea umii? Poate o familie, cu copii buni sau răi. Dar e foarte îndoielnic dacă vieța ei ar fi fost așa de fecundă în bine, cum este astăzi și cum va fi mereu.

Dar „*Imitațiunea lui Hristos*“, carte care s'a răspândit în lume ca nici una din câte s'au scris vreodată (carte pe cere marele Ampère o știa pe dinafară), cât bine n'a făcut sufletelor și câtă lumină n'a aruncat pe drumurile vieții? Autorul ei, un umil, necunoscut călugăr, a ajuns astfel să fie cel mai discret, dar și cel mai util și mai autorizat instructor...

Iată că nu avem de ce sta nedumeriți în fața vieții austere din mănăstirile contemplative, căci vieța spiritului ce trebuie eliberat de cătușele trupului plin de pasiuni, este adevărata vieață, și revărsarea ei în lume ridică nivelul valorilor cu care ne mândrim.

„*Silence and Secrecy!*“ *Carlyle* cerea să li se ridice câte un altar...

Eugen Popa

Hărnicie dovedită. Se tot spune, și-i adevărat, că vremile prin cari trecem sunt grele foarte. Dar e adevărat și aceea că, pe lângă toate acestea, cine vrea să facă un lucru bun, și stăruie să-l ducă la îndeplinire, izbutește. Cum se vede și din două realizări recente.

1. Dumineca trecută s'a făcut, la Sâncel, cu solemnitatea recerută, binecuvântarea bisericii radical refăcută. I-s'a făcut padiment nou, a fost zugrăvită cu gust, a fost provăzută cu scaune noi și cu bănci solid lucrate, au fost refăcute zidurile și înătară, dela temelie până la coperiș, s'au vopsit ușile și ferestrele și s'au făcut și alte lucrări — preț de mai bine de un milion Lei.

Asta din vară până acum. Însă s'a dus la îndeplinire dorința I. P. S. Valeriu Traian exprimată cu prilejul vizitei canonice din primăvară când, în treacănt fie spus, lada bisericii păstra 50.000 (cincizeci de mii) de Lei. Numai cât păr. Gh. Gânța și curatoratul său, care l-a înțeles și i-a dat tot sprijinul, dimpreună cu grosul credincioșilor cari nu și-au precupețit munca brațelor și cărașia, au vrut să aibă un lăcaș de închinare simpatic și atrăgător și — îl au. Actul binecuvântării l-a săvârșit păr. *Iuliu Busoiu*, protopopul districtual, asistat de păr. Nicolae Florea dela cancelaria mitropolitană și de parohul local. Se înțelege că bucuria obștiei binecredincioase, în frunte cu d. Liciniu Ciugudeanu, inv. dir. în penzie, a fost mare. Și îndreptățită.

2. La Sălcud (distr. Iernutului), cu puțin înainte de începerea a. tualului războiu, păr. *Ioan Cerghizanu*, cu mâna sa de credincioși (nu-s nici 400 de toți) ridicase biserică nouă și drăguță, fără alt ajutor din afară decât 10.000 (zece mii) dela stăpânire. Dar cum nu numai vechea biserică, ci și casele parohiale erau dărăpănături rușinoase, în cari acum nu mai putea trăi cu familia, s'a apucat să facă și case parohiale noi. Și le-a făcut: arătoase, încăpătoare, solid clădite. Ajutor din afară: 10.000 (zece mii) Lei dela Mitropolie. Incolo: știe Dumnezeu și păr. Ion cu membrii curatoratului său și turma-i credincioasă, cum s'a făcut rost de câte trebuiesc pentru a se ajunge la rezultatele de cari au drept toți sălcudenii uniți să se bucure acum, alătura de păstorul lor sufletelesc. Biserica a binecuvântat-o, la vremea sa păr. *Dumitru Neda* dela Blaj, și tot Sf. Sa, împreună cu păr. *Ioan Roman*, protopopul districtual, dela Iernut, a făcut, în 31 Octomvrie c., și recepționarea noilor case parohiale, după sf. liturghie, la care au ținut să fie de față, cu mici cu mari, enoriașii păr. Cerghizanu.

Atât cuvântul ocazional, rostit la Sălcud de trimisul Blajului cât și cel ținut de păr. Busoiu la Sâncel, ca și răspunsul preoșilor din loc au fost ascultate cu toată luarea aminte de cei ce erau de față. Păcat că nu le-au ascultat și alții. Nu de alta, dar ca să audă și să vadă la fața locului că și în vremuri grele, prin voință și stăruință să ajunge la întăritoare și mângăitoare biruințe.

Blăjenii acum un sfert de veac

6)

de Dr. Coriolan Suciu

Un moment de mare importanță din vieța blăjenilor, înainte de marea adunare națională dela Alba-Iulia, din 1 Decemvrie 1918, a fost sosirea la Blaj, pe calea aerului a primei solii dela frații de dincolo de Carpați.

Cu data de 7/20 Nov. 1918, o distinsă personalitate ardeleană, aflată în misiune națională la Iași, unde luase contact cu toți factorii conducători ai politicii românești din acel timp, în finalul unei scrisori, de mare importanță politică, trimisă unui bărbat conducător al partidului național român din Ardeal, scria privitor la proclamarea unirii ce urma să se facă la Alba-Iulia, în ziua de 1 Decemvrie 1918: „Proclamația și aderența să se redacteze în mai multe exemplare, din fiecare trimiteți un exemplar la Blaj, ca ocazional să poată fi luate cu aeroplanul la Iași. Informații și altceva veți mai primi și prin curier trimis de aici“. Iar în postscriptumul scrisorii sale amintea: „Căp. Victor Precup a fost trimis cu primul aeroplan la Blaj“.

Și de fapt, în ziua de Sâmbătă, 23 Noemvrie 1918, la ora 1 d. m., prima solie din Țara românească (România) sosea la Blaj.

Era aeroplanul cu care venea căpitanul

ardelean Victor Precup și locotenentul pilot Nicolescu, din armata română.

Cei doi bravi ofițeri: „Căpitanul Precup, un ardelean înalt, chipeș, cu fruntea lată, cu privirea oțelită și demnă, o frumusețe marțială“ și „Locotenentul Nicolescu, un militar tinerel de o rară frumusețe bărbătească, cu ochi limpezi, fața caldă și deosebit de prietenoasă... purtând uniforma României, care îi dă o înfățișare elegantă, sveltă și atrăgătoare“, — după cum îi caracterizează un martor ocular (Al. Lupeanu-Melin) în ziarul „Unirea“ din 27 Noemvrie 1918, — veneau să aducă pentru ardeleni solia Mamei libere, România.

Avionul, care venise dinspre Răsărit, după ce a trecut peste Dealul Viilor, ce Crucea lui Iancu, și a făcut câteva viraje peste Blaj, aruncând manifeste, a aterizat pe „Câmpia Libertății“.

Blăjenii, cu mic cu mare, au alergat într-o cursă plină de entuziasm, sărind peste obstacole (îngrădituri și șanțuri) și înotând prin noroi, pentru a vedea de aproape sărărea măiastră și pe cei cari aduceau solia mântuirii.

După ce au fost binevenți de profesorii Gavril Precup și Dr. Victor Macaveiu, la întrebările nesfârșite ale publicului înșuflețit, curios și impacient, cei doi aviatori au început să-și povestească drumul și să-și arate misiunea.

„Venim dela Bacău, cu misiune pentru Blaj — spunea locotenentul Nicolescu. — Am venit anume aici, în inima României ardelean, pentru însemnătatea istorică națională a acestui oraș și pentru că aici ne simțim mai acasă... Nici arme nu avem cu noi, am demontat mitraliera de pe aparat și am lăsat-o acasă. Știam că nu e nevoie de ea... Am făcut calea în linie directă peste culmile Carpaților. În ger grozav, la înălțime de 2.600 metri. Vă aducem solia Regatului liber... Am ținut să aterizăm anume pe „Câmpia Libertății“ de unde și-a luat Viaicu primul avânt de sbor în Ardeal“ („Unirea“ din 27. XI. 1918).

După ce „acvila României“ a fost trasă de public lângă „Piatra Libertății“ și a fost dată în grija unui pluton de ofițeri din garda națională a Blajului, aviatorii, în ac'amațiile mult mei, s'au urcat în trăsura comandantului gărzii naționale (căp. Virgil Pop) și au tras la castelul mitropolitan.

Blăjenii, cari mulțumeau lui Dumnezeu, că le-a ajutat să vadă și această minune, au rămas să citească următoarea proclamație adusă de cei doi soli trimiși de Țara Mamă, care își întindea brațele să-și desrobească pe fiii săi, cari gemuseră un mileniu sub stăpânirea urmașilor lui Árpád.

Marele Cartier General Român

Din Înalt ordin al M. S. Regelui Ferdinand I, în urma chemării Comitetului Național Român, armata noastră a trecut Carpații.

Pășind cu dragoste frățească pe pământul Transilvaniei, oștirea română vine în numele unor sfinte drepturi naționale și omenesti, pentru a garanta libertatea deplină a tuturor.

Insuflețiți de aceste gânduri, asigurăm pe toți locuitorii pământului românesc până la Tisa și Dunăre, fără deosebire de neam și lege, că vom păzi cu credință viața și avutul tuturor.

Indemnăm deci întreaga populație, ca sub pavăza oastei române, să-și continue ocupațiile obișnuite astfel ca viața normală la sate și orașe să nu sufere nici o tulburare.

Fiecărui locuitor i-se va respecta libera exercitare a drepturilor sale cetățenești, dar

Două lecții de apologetică

Vitalitatea catolicismului

II.

Catolicismul românesc

După ce în ora trecută am văzut, cum s'a susținut Catolicismul în decursul veacurilor, cum a luptat și a lucrat, ca să-și împlinească misiunea încredințată de Intemeietorul său, să vedem, cum a activat Biserica unită în sânul poporului românesc. Fost-a ea o mlădiță roditoare, sau a fost smochinul neroditor, care trebuie tăiat și aruncat în foc. Pentru a putea vedea, ce a făcut Biserica unită pentru poporul românesc, să aruncăm o privire asupra stării acestui popor în momentul, când prevăzătorul Atanasie a altoit fragila mlădiță, care era Biserica românească din Ardeal, în trunchiul viguros al Catolicismului.

În principatele românești se înstăpânise curând după aceea domnia Fanarioșilor, cea mai grea și mai apăsătoare stăpânire, care a pus mâna pe tot belșugul pământului românesc, care era exploatat pentru interese streine. Biserica românească, în conducerea sa era grecizată de mai înainte. A cincina parte din pământul țărilor românești era în mâna mănăstirilor închinete și aurul stors din roada acestui pământ trecea în mâni streine, nedându-se nici măcar pentru buna întreținere a sfintelor locașuri. Poporul românesc, popor de clăcași, era ținut în întunec, ignoranță și în supersișii. Boierimea

În același timp se pune în vederea tătura, că orice încercare de a provoca dezordine, de-a săvârși acte de violență sau de nesupunere, se va pedepsi cu toată severitatea.

Șeful stat-majorului general al armatei

GENERAL PREZAN

Peste noapte biplanul rămas pe „Câmpia Libertății“ a fost păzit de o gardă de onoare, formată dintr'un pluton de 15 gardiști, condus de locotenentul Aurel Caliani, dela mitraliere.

„Legionarul Sandu“ (Al. Lupeanu-Melin), care a păzit și el în noaptea aceea de 23 spre 24 Noemvrie 1918, ca gardist improvizat, alături de militari încercați, „scumpul tezaur“ de lângă „Piatra Libertății“, descrie cu multă duioșie (în „Unirea“ din 27 Moemvrie 1918) „noaptea de pază“, cu clipele de sfânt elan național petrecute lângă „vulturul“, care a putut să doarmă liniștit, în siguranță deplină, pe câmpia unde din nou s'au ivit zorile libertății românești.

În ziua de Duminecă, 24 Noemvrie 1918, la orele 11, „aeroplanul român a plecat îndărăt, la Bacău ... în fața unui public imens din Blaj și jur. Doamnele și domnișoarele blăjene au încărcat pe aviatori cu admirabile buchete de crisanteme. La plecare mulțimea a intonat cu mult elan imnurile naționale. Aviatorii ne-au zis cu drag „La revedere“, apoi, după un foarte îndrăzneț viraj, avionul s'a pierdut în marginile zării spre Răsărit...“ (Ziarul „Unirea“ din Blaj, nr. de propagandă 11—12 din 27 Noemvrie 1918).

Așa au fost acele vremuri, de cari, în mizeria de azi — cu Ardealul frânt în două —, cu nostalgie ne aducem aminte, păstrând însă nealterată speranța și credința, că ce a fost va mai fi.

O nouă Alba-Iulia, un nou 1 Decemvrie 1918, de astă dată de reîntregire, trebuie să urmeze!

(Stărsit)

s'a înstrăinat de popor, se greciza văzând cu ochii și nici limba nu și-o mai vorbea și cari o vorbeau, o amestecau cu cuvinte grecești, pocindu-o.

În Transilvania și Ungaria poporul românesc nu avea o soartă mai bună. Iobagi, muncitori pe pământ domnesc, chinuți și maltratați mai rău ca vitele, Românii erau osândiți să rămână în întunec. Fără drepturi, numai cu datorii mari, poporul românesc nu era socotit ca națiune, ci numai tolerat „us que ad beneplacitum principis“. În Transilvania și Ungaria erau școli bune, dar în acelea nu era loc pentru copiii iobagilor valahi. Fără carte fiind, fiii poporului românesc nu puteau înainta în armată și în administrație. Dacă vre-un Român în urma vitejei de pe câmpul de luptă era înălțat la rangul de nobil, trebuia să treacă la una din religiile recunoscute — luterană, calvină, unitară și catolică — pentruca să-și poată menține titlul de noblețe. Biserica românească era aservită calvinismului. Mitropolitul român era supus superintendeatului calvin, fără știrea și învoirea căruia nu putea numi protopopi, nu putea ține sinoade, nici nu putea face vizitații canonice. De pe timpul mitropolitului Simion Ștefan, mitropolii trebuiau să iscăliască, la numirea lor, o declarație, care făcea din biserica românească o biserică orientală în formă, calvină în fond. Preoșii români trebuiau să facă zile de lucru la domni de pământ și la preoșii streini, alături de credincioșii lor. Astfel preoșii români, fără școală fiind cea mai mare parte, abia știau să cetească, „să bodogănească“, mulți neștiind să scrie.

Aceasta era starea dureroasă a poporului românesc din Transilvania înainte de unirea dela 1700. Și deodată răsărit-a poporul românesc lumina cunoștinței. Mitropolitul Atanasie, hirotonit la București, s'a întors în Ardeal cu o instrucție a patriarhului Dosoftei al Ierusalimului, în care i se impunea, ca să reintroducă limba slavonă, sau pe cea grecească în biserică. În Ardeal calvinii, cu ajutorul căroră ajunsese mitropolit, cerându-l omul lor, îl siliau să se oblige și el la observarea condițiilor impuse sub Simion-Ștefan. Și atunci, văzând el primejdia cea mare, care amenința însași existența poporului său, s'a hotărât să continue opera antecesorului său Teofil, otrăvit de Calvinii, de a se uni cu Biserica Romei. De bună seamă au contribuit mult la aceasta și avantajele materiale puse în vedere Clerului adunat la sinoade, dar nu mai puțin au contribuit avantajele spirituale. Se promitea, că și pentru Români vor fi deschise școalele apusene și se va da puțința Românilor, să aibă școalele lor. În schimb nu se cerea să schimbe nici legea și obiceiurile Bisericii răsăritene, cum cereau Calvinii, nici limba, cum cerea patriarhul Dosoftei. Astfel opera începută de Teofil a fost dusă la îndeplinire de mitropolitul Atanasie.

Trecem peste avantajele materiale promise, din cari cea mai mare parte nu s'au acordat, și să stăruim asupra avantajelor morale, spirituale și intelectuale, ale căror rezultate sunt nepus de mari și la cari de bună seamă nu s'au gândit lezuiții, la stărunința căroră s'a făcut Unirea cu Roma.

1. Tinerii români au fost admiși în școalele catolice și ținuiți gratuit în Roma, Viena, Lemberg, Nagyszombat și în alte locuri. Prin tinerii aceștia cultura apuseană, care până atunci se opria la granițele etnice ale Românișmului, cum spune d. Sextil Pușcariu, a străbătut și în țările românești și „au săvârșit minunea resurec-

țiunii poporului românesc și au imprimat direcția în care avea să se desvolte spiritul public în tot cursul deceniilor următoare“ (S. Pușcariu: Istoria lit. rom. vol. I. pag. 2). Tinerii aceștia au adus și au propovăduit două idei mari: *latinitatea noastră și Unitatea poporului românesc*, cece a dus cu timpul la Unirea politică și culturală. Mai cu seamă cei cari au fost trimiși la Roma au activat cu mare însuflețire, pătrunși fiind de ideea latinității noastre, care le apărea așa de evidentă și de strălucită la umbra columnei lui Traian, și de ideea unității, pentrucă atunci începuse în Italia curentul pentru unirea multelor și măruntelor state italiene.

2. Având la îndemână tineri învățați, în 1748 s'a putut deschide școala primară, la 1754 școli secundare în Blaj. Acesta e evenimentul de căpetenie în tot trecutul nostru cultural. Când Heliade Rădulescu, descoperindu-și capul în fața institutelor culturale din Blaj, a zis: „De aci a răsărit soarele Românișmului“, nu a fost o figură de stil, ci un adevăr cunoscut și simțit. De pe catedrele acestor școli profesorii veniți din școlile apusene vestiau nu numai elementele științei și ale culturii, ci și mărețele idei de latinitate și de unitate. Elevii adunați din toate părțile Ardealului auziau cu mirare, că suntem urmașii celor mai vestite popoare și cu deosebire ai Romanilor, că suntem un popor numeros, care ar trebui nu numai să muncească, ci să și stăpânească pământul din Maramureș până la Marea Neagră, dela Nistru până la Tisa, ba și peste Dunăre până la Pind unde sunt frați de ai noștri. Vă puteși închipui cu câtă plăcere ascultau la rândul lor părinții și consătenii acestor elevi și ce nădejdi se deșteptau în sufletele lor! În curând, cu ajutorul elevilor acestor școale, s'au putut deschide școale primare, cari pe timpul lui Șincai erau peste 300. Iată o minune a „resurecțiunii noastre“, de care vorbește profesorul Pușcariu! Tot aceasta o vestiau și vlădicii în desele lor vizitații canonice. Pe dreptul scrie profesorul Lapedatu: „Amănuntele asupra modului, cum s'a încheiat unirea Românilor cu Biserica latină, formează preocuparea istoriei obiective; căci asupra binelui cultural, ce ea ni l-a adus, cu toții suntem de o părere: *că el este cel mai de seamă al trecutului nostru*“. (Prinos lui D. A. Sturdza, pag. 310).

3. În Biserica unită s'a plămădit cel dintâi program al luptelor politice naționale, pe cari le-a început la 1732 marele episcop *Inocențiu Micu Clain*. Pornind dela împăratul din Viena dreptul de a lua parte la Dieta ardeleană episcopul Inocențiu a cerut drepturi politice pentru „națiunea sa“, motivând că e cea mai veche și mai numeroasă națiune din Țara Ardealului, prin urmare trebuie să aibe drepturi cel puțin egale cu ale celorlalte națiuni. E adevărat, că îndrăznețul episcop a plătit cu situația sa această cetezanță, trebuind să se exileze la Roma, dar lupta începută a fost continuată pe aceleași baze până la 1918.

4. Bărbații străluciți, pe cari i-a crescut Biserica unită, și-au dat seamă, că literele cirilice sunt o haină nefirească pe limba română și au îmbrăcat-o în haina, care-i stă așa de bine, fiindcă e naturală, a literelor latine.

5. Luând pildă dela prelații Bisericii apusene, vlădicii noștri și alți demnitari bisericesti, și-au tras dela gură și din crucețile lor au făcut fondații, cu ajutorul căroră au putut studia o mulțime de tineri talentați dar săraci, dând astfel poporului român o pleiadă de intelectuali ieșiți din popor, cu dragoste pentru popor. Am pomenit mai înainte, că Biserica din principate stăpânea a cincina parte din pământul Țărilor românești dar foarte puțin, ca să nu zic nimic, au profitat țările românești de pe urma acestor imense moșii românești al căror belșug trecea în mâni streine. Biserica unită a avut o singură